

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΕΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

ΜΑΓΕΙΡΕΜΑ ΦΥΤΙΚΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ
(ΜΕΘΟΔΟΙ & ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ)

Γενικά

- Περίπου το 80% των τροφίμων που παράγονται παγκοσμίως υφίστανται κάποια κατεργασία πριν την κατανάλωση.
- Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται πλέον στα «λειτουργικά τρόφιμα».
- Έχει καλλιεργηθεί πλέον η συνήθεια της κατανάλωσης όλο και περισσότερων νωπών φρούτων και λαχανικών.
  - Αποτελεί επιταγή της Μεσογειακής Διατροφής
  - Σημαντική πηγή συστατικών, όπως, βιταμινών και άλλων συστατικών, τα οποία διατηρούνται σχεδόν στο ακέραιο.
- Μεγάλες ποσότητες κατεψυγμένων τροφίμων επίσης διοχετεύονται στην αγορά (επίσης ιδιαίτερα θρεπτικά τρόφιμα, αν καταψυχθούν και αποψυχθούν με σωστό τρόπο).
- Η επικρατέστερη διεργασία όμως παραμένει η θερμική επεξεργασία είτε με παστερίωση και αποστείρωση (βιομηχανία), είτε με το μαγείρεμα (οικία).

ΣΚΟΠΟΣ

- «**Μεταφορά**» των τροφίμων σε μια νέα φυσικοχημική και οργανοληπτική κατάσταση, όπου είναι περισσότερο ελκυστικά και εύληπτα από τον καταναλωτή.
  - Βέβαια κατά τη διάρκεια του μαγειρέματος σημειώνονται απώλειες θρεπτικών συστατικών (πχ θερμό-ευαίσθητες βιταμίνες, μεταφορά ανόργανων στοιχείων των τροφίμων στο νερό βρασμού, κ.α.), καθώς και υποβάθμιση του λειτουργικού χαρακτήρα κάποιων άλλων πχ αντιοξειδωτικά.
- Οι μέθοδοι μπορούν να ταξινομηθούν σε 2 κατηγορίες (με κριτήριο την παρουσία ή μη, νερού, ως μέσο μεταφοράς της θερμοκρασίας).
  - «**Ξηρές**» – Σχάρα, ταψί, τηγάνισμα (με ή χωρίς έλαιο) και το σοτάρισμα.
  - «**Υγρές**» – Βράσιμο σε ανοιχτή ή κλειστή κατσαρόλα, σε χύτρα, το σιγοβράσιμο και η άτμιση.

Μέθοδοι

- Ψήσιμο (Baking ή roasting)
  - Το τρόφιμο ψήνεται από την περιβάλλουσα θερμοκρασία του χώρου (φούρνος).
  - Ταχύτερο και ομοιόμορφο ψήσιμο (ιδίως με τη χρήση αερόθερμου φούρνου), όπου κατά τη χρήση του αερόθερμου φούρνου θα πρέπει να γίνεται και κατάλληλη αναγωγή (μείωση) στη θερμοκρασία (κατά 15 °C) και στο χρόνο ψησίματος.
  - Τα λαχανικά ψήνονται και σε σχάρα ή σε ταψί.
  - Το ψήσιμο σε φούρνο ενδείκνυται για προϊόντα αρτοποιίας, ενώ το ψήσιμο σε θερμαντική πηγή, για λαχανικά και κρέατα.

Μέθοδοι

- Τηγάνισμα (Deep frying)

- Δημοφιλές προϊόν για τηγάνισμα είναι η πατάτα (σε διάφορα σχήματα). Επίσης και κολοκυθάκια, μελιτζάνες κ.α.
- Χρησιμοποιούνται διάφορα έλαια (ελαιόλαδο, σπορέλαια, μαργαρίνες).
- Απώλεια υγρασίας των τροφίμων και αντικατάσταση της με έλαια, όπου όταν η ποιοτική κατάσταση των ελαίων είναι χαμηλή (πολλά τηγανίσματα, κακή ποιότητα), τότε και η τελική ποιότητα του τροφίμου που τηγανίζεται είναι υποβαθμισμένη.

- Άτμιση

- Πολύ εύκολη και υγιεινή μέθοδος μαγειρέματος των λαχανικών.
- Τοποθέτηση σε βάση(πλέγμα) σε απόσταση 1,5 – 3 εκ από την επιφάνεια του ζεστού νερού.
- Δεν μεταφέρονται υδατοδιαλυτά συστατικά στο νερό βρασμού και το τυχόν αλκαλικό ή όξινο pH του νερού, δεν επιδρά στον φυτικό ιστό.
- Εφαρμόζεται σε όλα τα λαχανικά, αλλά συστήνεται τα συμπαγή να κόβονται σε μικρά κομμάτια, για να μαγειρεύονται γρηγορότερα.

Μέθοδοι

- Σοτάρισμα

- Σύντομη επεξεργασία του τροφίμου, με τη βοήθεια ελαίου (κυρίως ελαιόλαδου), με σκοπό να προσδώσει κάποια χαρακτηριστικά στο τρόφιμο (χρώμα, γεύση).
- Πιο ήπια θερμική επεξεργασία από το τηγάνισμα και για πολύ μικρότερο χρονικό διάστημα.
- Κάποια λαχανικά σοτάρονται τεμαχισμένα σε μεγάλα κομμάτια ή και ολόκληρα (πχ κρεμμύδι, πιπεριές) και άλλα με πιο συμπαγή δομή θα πρέπει να ψιλοκόβονται (πχ καρότο), να ατμίζονται και μετά να σοτάρονται για να μειωθεί χρονικά η όλη διαδικασία.
- Χάνονται μικρά ποσοστά υγρασίας και η καστανή χροιά που αποκτούν, τα καθιστά, πιο εύγευστα και ελκυστικά στον καταναλωτή.

Μέθοδοι

- **Στεγνό τηγάνισμα**

- Με ειδικά τηγάνια (τύπου γουόγκ) και σε πολύ υψηλή θερμοκρασία.
- Θεωρείται πολύ υγιεινή μέθοδος (γρήγορο ψήσιμο, με ελάχιστη ποσότητα ελαίου και χωρίς παρουσία νερού). Μικρή απώλεια σε υδατοδιαλυτά συστατικά και μικρή απορρόφηση ελαίου.
- Τα λαχανικά (καρότο, κρεμμύδι, μπρόκολο, πιπεριές, κ.α.) κόβονται σε μικρά κομμάτια και τοποθετούνται σε προθερμασμένο σκεύος με ελάχιστη ποσότητα ελαίου.

- **Βράσιμο**

- Ψήσιμο με τη βοήθεια του νερού, σε σκεύος (κατσαρόλα), όταν το νερό φτάσει περίπου τους 100 °C.
- Λόγω της συνεχούς παραγωγής φυσαλίδων, δε χρειάζεται ανακίνηση στο φαγητό, μιας και προκαλούν οι ίδιες την κίνηση του τροφίμου μέσα στην κατσαρόλα (περιδίνηση).
- Λαχανικά που χρησιμοποιούμε στο βράσιμο είναι οι πατάτες, τα κρεμμύδια, οι βολβοί λαχανικών κ.α., ενώ σιγοβράζουμε τις σούπες και τα όσπρια.

Μεταβολές στους υδατάνθρακες φυτικών τροφίμων κατά τη θερμική τους επεξεργασία

- Αύξηση πηκτινικού και πηκτικού οξέος, με ταυτόχρονη μείωση της πρωτοπηκτίνης, ενώ παράλληλα μειώνεται η συνολική συγκέντρωση των πηκτινικών συστατικών λόγω αντιδράσεων αποικοδόμησης.
- Το μαγείρεμα ευνοεί τη διάσπαση των πηκτινικών συστατικών του κυτταρικού τοιχώματος, με αποτέλεσμα να προάγεται ο διαχωρισμός των κυττάρων και τελικά το «μαλάκωμα» των ιστών.
- Η αύξηση του χρόνου μαγειρέματος επιδρά αναλογικά στην ταχύτητα μαλακώματος
  - Το 80 – 97 % της σκληρότητας του ιστού χάνεται με ένα ταχύτατο μηχανισμό, ενώ το υπόλοιπο 3 – 20 % με έναν άλλο εντελώς διαφορετικό, όπου η ταχύτητα αντιστοιχεί, στο 1/30 έως 1/70 του πρώτου.

Μεταβολές στους υδατάνθρακες φυτικών τροφίμων κατά τη θερμική τους επεξεργασία

- Η παρουσία ιόντων δισθενών μετάλλων κατά τη διάρκεια του βρασμού των φυτικών ιστών, αυξάνει τη σταθερότητα της δομής – υφής (πχ κονσερβοποιημένα ντομάτα, βρασμένο καρότο).
- Αντίθετα η παρουσία μονοσθενών ιόντων μειώνει τη σταθερότητα των ιστών – παρόλο που κάποιες μελέτες έδειξαν ότι το αλάτι, αναστέλλει το μαλάκωμα των ιστών.
- Αύξηση του pH (από όξινο σε αλκαλικό), βρέθηκε ότι οδηγεί στη μείωση της σταθερότητας των ιστών ορισμένων φυτικών τροφίμων (καρότα).
- Η επίδραση της θέρμανσης επίσης εξαρτάται από τον τύπο του λαχανικού (ξυλώδες ή φλοιώδες). Γενικά ο χρόνος μαγειρέματος των λαχανικών θα πρέπει να είναι λίγο μικρότερος από το χρόνο που απαιτείται για να θεωρηθούν καλομαγειρεμένα.

Μεταβολές στους υδατάνθρακες φυτικών τροφίμων κατά τη θερμική τους επεξεργασία

- Ευμεγέθη λαχανικά (πχ. Λάχανο), συστήνεται ο τεμαχισμός τους, για να μειωθεί ο χρόνος ψησίματος.
- Όσο αυξάνεται το μέσο βρασμού (νερό), θ πρέπει μειώνεται και ο χρόνος ψησίματος.
- Ιδανική συσκευή για το ψήσιμο των λαχανικών θεωρείται ο βραστήρας πίεσεως (χύτρα). Επειδή το σημείο βρασμού του νερού φτάνει σχεδόν στους **120 °C**, τα μόρια των φυτικών ιστών επαναδιευθετούνται πολύ ταχύτερα από ότι στους **100 °C**. Υποδεκαπλασιάζεται ο χρόνος ψησίματος τους και τα προϊόντα που παράγονται έχουν πολύ καλύτερα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά (**χρώμα, δομή, υφή**) και καλύτερη θρεπτική αξία, μιας και δεν υποβάλλονται σε παρατεταμένη θέρμανση και η ποσότητα του μέσου ψησίματος (νερό) είναι πολύ μικρή, οπότε δεν έχουμε μεταφορά υδατοδιαλυτών συστατικών.